

Читання має бути стратегією усього життя кожної людини. Будь-коли людина може знайти допомогу і пораду в книзі, читанні, бібліотеці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О.В. Культура читання як фундамент інформаційної культури особистості [Електронний ресурс] / О.В.Антонюк.- Режим доступу до ст.: <http://knyhobachennia.com/?category=2&article=188>
2. Бібліотека – територія читання: метод. посіб. / [уклад.: І.А.Пилипенко та ін.].- Донецьк: С.г. вид. дім, 2009.- 33 с.
3. Іщенко Л.І. Книга на тлі доби / Л.І.Іщенко // Бібліотека в освітньому просторі / МОНУ; ХНУ НБ.- Хмельницький, 2012.- Інформ. бюл. №13.- С.6-11.
4. Михеев Д. Книга бумажная, книга электронная [Электронный ресурс] / Денис Михеев.- Режим доступа: http://traditio-ru.org/wiki/Денис_Михеев:Книга_бумажная,_книга_электронная.
5. Чепелева Н.В. Читання як чинник інтелектуального розвитку особистості [Електронний ресурс] / Н.В.Чепелева.- Режим доступу: <http://refdb.ru/look/1252134.html>.
6. Шевчук В.А. Індивідуальна робота з читачем – запорука успішної роботи бібліотекаря / В.А.Шевчук // Наук. пр. КПНУ ім. Івана Огієнка.- Кам'янець-Подільський, 2015.- Вип.4.- С.224-229.- (Серія «Бібліотекознавство. Книгознавство»).

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ БІБЛІОТЕКИ ТА ЇХ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НОВОЇ ФОРМАЦІЇ

Цимбалюк С.Я., Добрянська Н.Б.

Наукова бібліотека

Національного університету державної податкової служби України (м. Київ)

У статті проведено аналіз процесу взаємодії бібліотеки вищого навчального закладу і користувачів інформаційних ресурсів у сучасних умовах перетворень, що виникають під впливом вимог часу і розвитку інформаційних технологій у бібліотечній сфері та освіті

вцілому. Розкривається місце бібліотеки в інформаційному просторі та її роль у процесі підготовки фахівців нової формації.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційні ресурси, інституційний репозитарій, соціальні мережі, бібліотека вищого навчального закладу.

Процес розширеного виробництва інформаційних ресурсів став однією з найбільш помітних і суттєвих рис нинішньої цивілізації. Для бібліотеки вищого навчального закладу (ВНЗ) сьогодні характерним є зростання значущості інтегрованого інформаційно-комунікаційного простору, який сприяє об'єднанню інформації, інтелектуальних ресурсів, інформаційних технологій. На сьогодні нагальною тенденцією є перетворення обміну навчальними та науково - дослідними документами у електронну форму.

Стратегічними для діяльності бібліотеки в умовах інтегрованого інформаційно-комунікаційного простору є наявність професійного «бачення», як запорука вірного вибору пріоритетів у інформаційному забезпеченні підготовки фахівців вищого гатунку. Звичайно, перш за все, пріоритети визначаються законодавчими та нормативними актами, програмами розвитку, як глобальних проблем, так і суто професійних університетських.

Питання ролі і значення інформаційних ресурсів, що їх надає бібліотека вищого навчального закладу, для формування якісно нового рівня фахівців, активно обговорювались як на наукових форумах, так і у фаховій пресі, зокрема, у дослідженнях: Гарагулі С., Головахи С., Онищенко О., Мар'їної О., Шемаєвої Г. та ін., однак, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, присвячених даній проблематиці, деякі аспекти цієї проблеми залишаються недостатньо дослідженими.

Метою цієї статті є аналіз ролі бібліотеки вищого навчального закладу у процесі формування фахівців у контексті появи нових сучасних можливостей використання інформаційних ресурсів.

Зростаючі обсяги продукованої суспільством інформації, удосконалення інструментів керування інформаційними потоками, щодалі глибше проникнення нової інформації в соціальну структуру та діяльність суспільства, розширення доступу до неї для дедалі більшої кількості людей відкрили нові можливості щодо реалізації продуктивних сил суспільства, зростання його інтелектуального та духовного потенціалу. Усі зазначені вище чинники забезпечили перехід людства до інформаційного суспільства. За Ф. Уебстером [7, с. 24], інформаційне суспільство – це теоретична концепція постіндустріального суспільства, історична фаза можливого еволюційного розвитку цивілізації, в якій інформація і знання продукуються у єдиному інформаційному просторі.

Головними продуктами виробництва інформаційного суспільства стають інформація і знання. Електронні технології прийшли у бібліотечні установи – традиційні центри збереження й використання інформації, що дало відчутний поштовх усім напрямам бібліотечної справи. А якщо говорити про удосконалення сервісної роботи у бібліотеках вищих навчальних закладів, то вони дали змогу значно розширити коло користувачів за їх межами.

Інформаційне суспільство характеризується зростанням у ньому ролі інформації і знань, кількості людей, зайнятих виробництвом інформаційних продуктів і послуг, домінуванням інформаційних технологій у суспільних та господарських відносинах, створенням глобального інформаційного простору тощо. Найсуттєвішою зміною, що супроводжувала становлення інформаційного суспільства, став перехід від концепції володіння інформацією до концепції відкритого доступу до неї. Електронні засоби зв'язку уможливають доступ до інформації незалежно від часу і її реального місцезнаходження. Концептуально нове інформаційне середовище вимагає від сучасної вузівської бібліотеки гідної відповіді на виклики сьогодення. [1, с. 92]. Бібліотечне співтовариство мало великі, і небезпідставні, побоювання щодо здатності нових пошуково-довідкових інструментів Інтернету витіснити класичне бібліотечне обслуговування та нівелювати його значення у ціннісній парадигмі суспільства. Справді, статистика невинного зменшення числа відвідувань бібліотеки та книговидачі з поширенням інтернет-технологій та збільшенням їхньої доступності свідчить про втрату бібліотекою монопольного становища в царині задоволення інформаційних потреб читачів. Філософія інформаційного суспільства, ґрунтована на концепції самообслуговування, отримання інтелектуального продукту без посередників, залишає традиційній бібліотеці мало конкурентних переваг. Проте, об'єктивно оцінюючи становище, варто акцентувати увагу на тих інструментах і технологіях, залучення яких у бібліотечний контекст дасть змогу істотно осучаснити методику бібліотечної роботи та актуалізувати бібліотечну практику відповідно до вимог сьогодення [4, с. 28]. Йдеться, насамперед, про застосування технології неформальної бібліотечної комунікації та PR-технологій для поширення бібліотечних інформаційних продуктів серед користувачів як у вищому навчальному закладі, так і за його межами.

Чільними функціями вузівських бібліотек протягом усього періоду їхнього існування була комунікаційна та інформаційна діяльність, спрямована на налагодження зворотного зв'язку з користувачем, вивчення та задоволення його потреб. Яким же чином вони трансформуються на сучасному етапі існування бібліотек вищих навчальних закладів? Сучасна бібліотека створює можливості для користувачів задовольняти свої

інформаційні потреби через сукупність документів, накопичених у фондах, а також використовуючи для цих цілей інші інформаційні ресурси бібліотеки. Технічна і технологічна модернізація бібліотечної діяльності дають змогу зміцнити інформаційну функцію сучасної бібліотеки ВНЗ й стати не просто повноправним суб'єктом інформаційного простору, а центром продукування фахівців нової формації в умовах збільшення годин на самостійну роботу з вивчення дисциплін згідно до вимог нового Закону «Про вищу освіту» та Рекомендацій до розробки нових навчальних планів.

Сьогодні удосконалення технологій формування науково-інформаційних ресурсів та обслуговування неможливе без досліджень походження, характеру та динаміки інформаційних потреб користувачів. Одним з основних критеріїв оцінювання досконалості бібліотечних технологій є ступінь задоволення інформаційних потреб користувачів та ефективність використання різних засобів доступу до інформації, як прямого відображення відповідності бібліотечно-інформаційної ресурсної бази потребам професорсько-викладацького складу, аспірантів, співробітників та сприяння розвитку їх інтелектуального і духовного потенціалу [5, с. 43]. При цьому, практика доводить, що формування інформаційної культури користувачів, їх уміння користуватися інформаційно-пошуковими системами, електронними носіями інформації, а також професійна компетенція бібліотечного персоналу залишаються актуальними для дослідження як з наукової, так і практичної точок зору.

Бібліотекарі працюють над модернізацією бібліотечних каталогів, щоб зробити їх більш корисними при пошуку, організації та взаємодії з інформацією, максимально підлаштовуючись під користувача, однак фахівці справедливо вважають недостатнім «суто інформаційний підхід до ролі бібліотек у сучасних комунікаціях, адже користувач – майбутній спеціаліст, перш за все, бажає отримати не лише інформацію, а достовірні знання, які відрізняються від інформації тим, що вони можуть бути усвідомлені та засвоєні індивідуумом, накладені на певний клас явищ, умов та ситуацій і застосовані для вирішення завдань або вироблення оперативних рішень» [6, с. 99–100]. Саме таку можливість доступу до знань і мають створювати сучасні бібліотеки вищих навчальних закладів, використовуючи найкращі здобутки бібліотечних технологій опрацювання інформаційних потоків. На нашу думку, за умов подальшої інформатизації бібліотечної сфери, розвиток і пріоритет отримують ті її елементи, які здатні виробляти і обробляти інформацію, стимулювати і управляти знанневими процесами. У зв'язку з цим, специфічною рисою інформаційного суспільства визнається зростання ролі бібліотеки ВУЗу як головного консультанта, експерта у галузі надання інформації, провідного

інтелектуального інституту.

Інформаційне суспільство, суспільство знань понад усе потребує орієнтирів. Справді, накопичення та поширення інформації сягнуло небачених меж, але сам по собі цей масив інформації не має інтелектуальної цінності і не може бути конкурентоздатним продуктом на ринку. Тож, саме фаховий відбір, систематизація та репрезентація інформаційного контенту з розпорошених джерел є наразі ключовим завданням бібліотечної наукової спільноти [3, с. 147]. Така діяльність, за всієї неминучості автоматизації процесу, не тільки не втрачає своєї актуальності, а навпаки, надає значно ширших повноважень працівникам наукової бібліотеки. Адже часто для отримання посправжньому релевантних і верифікованих результатів пошук має бути максимально гнучким, персоналізованим. Звісно, наявний пошуковий інструментарій надає для цього широкі можливості. Однак, «жива», нероботизована консультація з фахівцем, залучення до процесу наукового пошуку масиву нових знань та професійних навичок бібліотекаря, як і раніше, становлять неабияку цінність. З цього ж випливає логіка формування фондів наукової бібліотеки: «у процесі розробки стратегії комплектування фондів бібліотекам необхідно бачити свого користувача, прогнозувати еволюцію його запитів як до змістовної форми обслуговування, так і до форм співробітництва бібліотеки з користувачем у напрямі якомога більш ефективного використання інформації» [8, с. 223–224].

На важливості електронних ресурсів бібліотек як інтеграційного чинника у системі наукових комунікацій наголошує у своїй монографії Г. В. Шемаєва: «Зростання кількості різних видів і типів електронних ресурсів у системі наукових комунікацій висуває до фахівців сучасних бібліотек нову вимогу – їх інтеграцію з метою надання користувачам, по-перше, уявлень про наявність наукових електронних ресурсів, їх якість, змістовне наповнення, формальні властивості, по-друге, доступу до різнорідних електронних ресурсів, по-третє, формування середовища комунікації між ученими» [8, с. 29].

Для бібліотеки вищого навчального закладу сьогодні характерним є зростання значущості інтегрованого інформаційно-комунікаційного простору, який сприяє об'єднанню інформації, інтелектуальних ресурсів, інформаційних технологій, комунікаційної інфраструктури.

У Науковій бібліотеці Національного університету державної податкової служби України (далі – НБ НУДПСУ) виділяють три основні складові сучасного інформаційного простору: веб-сайт, сторінки у соціальних мережах та інституційний репозитарій бібліотеки, завдяки яким формується інформаційна база для наукового та навчально-

виховного процесів підготовки майбутніх фахівців.

Для узагальнення, локалізації, поширення, зберігання інформації та оперативного донесення її до користувача фахівцями НБ НУДПСУ у 2006 році власноруч було розроблено пробну версію веб-сайту, який сьогодні не просто функціонує, а й, по мірі появи нових сучасних інформаційних можливостей, удосконалюється, що дозволяє користувачам – студентам, курсантам, аспірантам, професорсько-викладацькому складу, отримати доступ до необхідної інформації незалежно від часу, місця перебування та режиму роботи бібліотеки університету.

Сьогодні користувачі веб-сайту Бібліотеки НУДПСУ мають можливість: 1) отримати он-лайнний доступ до детального опису подій, що відбуваються у бібліотечному середовищі; 2) ознайомитися з пошуком у електронному каталозі «УФД – Бібліотека», з пропозиціями українських та закордонних видавництв, каталогом періодичних видань, новинками бібліотечного фонду, переглянувши віртуальні виставки; 3) здійснити пошук необхідної інформації про структуру, режим роботи бібліотеки, ознайомитися з правилами користування бібліотекою; 4) попрацювати з навчально-методичними комплексами кафедр університету, базою електронних книг «ЦУЛ», окремими періодичними виданнями у електронному вигляді.

На сайті користувач має змогу перевірити наявність документів на власному електронному читацькому формулярі та уточнити кінцевий термін здачі літератури.

Електронна навчальна документація є одним із важливих компонентів веб-сайту Бібліотеки НУДПСУ, тому наповнювати його контентом необхідно з урахуванням навчальних, науково-дослідних, інформаційних та навчально-виховних потреб користувачів. Змістовне наповнення є запорукою привабливості та довговічності бібліотечного веб-сайту. Впродовж останніх п'яти років бібліотека університету через власний веб-ресурс намагається забезпечити своїх користувачів доступом до якомога більшої кількості власних та передплачених інформаційних ресурсів, але в умовах обмеженого фінансування кошторис витрат невпинно зменшується. Як свідчать дані (Таблиця 1.), у 2010 році університетом було передплачено п'ять баз даних, зокрема: база електронних книг «ЦУЛ»; законодавча база «Ліга-Закон»; база електронних періодичних видань «e-Library.ru»; база Електронної бібліотеки дисертацій Російської державної бібліотеки (ЕБД РДБ); база електронної версії журналів «East View»; база даних «EBSCO». У поточному році передплачено лише дві: база електронних книг «ЦУЛ»; законодавча база «Ліга-Закон».

Таблиця 1.

Передплачені інформаційні ресурси Бібліотекою НУДПСУ
за період 2010 – 2015 рр.

Назва передплаченого ресурсу	Період дослідження (рік)					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
База електронних книг «ЦУЛ»	+	+	+	+	+	+
Законодавча база «Ліга-Закон»	+	+	+	+	+	+
База даних «EBSCO»	+					
Електронні періодичні видання «e-Library.ru»	+	+				
Електронна бібліотека дисертацій Російської державної бібліотеки (ЕБД РДБ)	+	+	+	+		
Електронні версії журналів «East View»	+					
«Рубрикон» тестовий доступ (т/д)			+		+	+
Російські електронні періодичні видання «Россотрудничество» (т/д)					+	+
«Полпред» огляд ЗМІ (т/д)					+	+

Зменшення витрат на придбання інформаційних баз негативно впливає на якість надання інформаційних послуг, однак співробітники бібліотеки намагаються популяризувати свої фонди усіма можливими способами та забезпечити його якісною інформацією, оскільки донесення до користувача, майбутнього фахівця, необхідних знань – це важлива складова освітнього процесу та одне із пріоритетних завдань бібліотеки вищого навчального закладу. Одним з менш вартісних, проте досить ефективним інструментом надання інформаційних послуг, є залучення користувачів через соціальні мережі. Це – другий, після веб-сайту, спосіб передачі важливої інформації від бібліотеки НУДПСУ до користувача.

Соціальні мережі стають дедалі важливішим осередком зберігання та розповсюдження інтелектуального продукту [2, с. 31]. Бібліотека НУДПСУ створила своє електронне представництво у низці соціальних мереж, зокрема Facebook, що дало можливість збільшити відвідуваність офіційного сайту бібліотеки на 10 % протягом

листопада 2014 – березня 2015 року. Циркуляція інформації відбувається наступним чином: на офіційному сайті бібліотеки висвітлюється певна подія, наприклад, відкриття виставки, проведення презентації книги тощо. Потім ця інформація дублюється на сторінці у соціальній мережі, наприклад Facebook, і далі по ланцюжку вона передається відвідувачам каналу у соцмережі. Така активна стратегія, експансія в інформаційне середовище дає змогу бібліотеці ВНЗ рекламувати власну діяльність, анонсувати події, встановлювати зворотний зв'язок із користувачами, залучати нових відвідувачів без істотних ресурсних витрат. Завдяки появі принципово нових мережевих платформ (соціальних мереж, агрегаторів лінків, блогів, мікроблогів тощо) та аналітичного апарату нового покоління (зокрема, Google Analytics) бібліотекар озброєний значно більшими відомостями про потреби та запити читачів. Сукупність інтернет-ресурсів дає змогу отримувати та персоналізувати інформацію щодо уподобань читачів, їхніх скарг та пропозицій, а відтак, аналітичним шляхом коригувати характер і якість надання бібліотечних послуг та створення інтелектуального продукту, штучно збільшувати питому вагу найбільш популярних серед читачів ресурсів залежно від кон'юнктури запитів, а також відстежувати шлях користувача бібліотечними ресурсами.

Не менш важливим елементом сучасного інформаційного простору для наукового та навчально-виховного процесів підготовки майбутніх фахівців у НБ НУДПСУ є інституційний репозитарій. Саме у 2011 році почалася активна діяльність із впровадження та поширення цифрових ініціатив наукової комунікації у бібліотеці НУДПСУ у напрямку створення власного електронного архіву, яка передбачала оволодіння потужною інформаційно-технологічною платформою з відкритим кодом – DSpace – для сприяння у створенні, зборі та збереженні наукової документальної інформації університету, що є його інтелектуальною власністю, а також її інтеграції в глобальний простір наукових комунікацій. Так, бібліотекою був ініційований, створений і нині підтримується цифровий архів наукових праць університету – репозитарій «iRNUDPSU». Під час реалізації проекту співробітники бібліотеки оволоділи не тільки технічними аспектами й можливостями експлуатації DSpace, а й методиками, пов'язаними, наприклад, з основними загальноприйнятими правилами оформлення документів, із перекладом анотацій на англійську мову, дотриманням авторського права. У 2014 році репозитарій став активно наповнюватися документами і бібліотека, попри гостру проблему відсутності окремого сервера для зберігання інформації, намагається задовольнити потреби користувачів у цьому надзвичайно важливому інформаційному ресурсі. Варто зазначити, що, завдяки зусиллям бібліотекарів, які доносили інформацію про вагомність інституційного

репозитарію у науково-дослідницькій роботі університету, зв'язок між виставленими документами та рівнем цитування науковця, у 2014 – 2015 роках значно зросла зацікавленість професорсько-викладацького складу університету до даного проекту. Більшість дослідників йдуть назустріч бібліотекарям твердо розуміючи, що таким чином підвищують свій рейтинг. На сьогоднішній день робота з наповнення інституційного репозитарію ведеться виключно працівниками бібліотеки, але, в найближчому майбутньому, Наукова бібліотека планує стати на шлях самоархівування, що дозволить спростити процес подачі матеріалу у відкритий доступ.

Сучасна університетська бібліотека організовує процес інформаційної комунікації з користувачем як у реальному, так і у віртуальному просторі, насамперед, у мережевому інформаційному середовищі. При цьому, вона сприяє освоєнню цього простору, оцінці і включенню його об'єктів у культурну практику, забезпечує їхнє збереження. Сучасна бібліотека ВНЗ не лише формує інформаційний стержень майбутнього фахівця, а й бере участь у поширенні соціально значущої інформації, знань через організацію доступу до них, долаючи за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій власні фізичні кордони, сприяє закріпленню у свідомості своїх користувачів кращих зразків культурної спадщини, закладає норми, стандарти, правила, котрі забезпечують сталий розвиток суспільства, подолання наслідків глобалізації та технократизації суспільного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарагуля С. С. Бібліотека та веб 2.0: зміна фахової парадигми / С. С. Гарагуля // Наукові праці Нац. б-ки ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – Вип. 34. – С. 91–95.
2. Головаха С. Наукова бібліотека у соціальних мережах / С. Головаха // Бібл. вісн. – 2013. – № 1. – С. 29–32.
3. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко та ін.] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 247 с.
4. Лобузін К. В. Бібліотека 3.0: знання, сховища даних та експерти / К. В. Лобузін // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 1. – С. 26–35.
5. Мар'їна О. Ю. Бібліотека у процесах формування цифрового контенту / О. Ю. Мар'їна // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 2. – С. 41–46.
6. Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища : [монографія] / [О. С. Онищенко та ін.; бібліогр. ред. І. П. Антоненко] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка

України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 245 с.

7. Уэбстер Ф. Теории информационного общества: пер. с англ. / Ф. Уэбстер. – М. : Аспект Пресс, 2004. – 398 с.

8. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва ; Харківська державна академія культури. – Х. : ХДАК, 2008. – 289 с.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ В БІБЛІОТЕКАХ ВНЗ

Ширєнкова-Білійчук А. О.

Бібліотека

Буковинського державного медичного університету (м. Чернівці)

Проаналізовано методи та особливості використання Інтернет-ресурсів у бібліотеках вищих навчальних закладах на прикладі Буковинського державного медичного університету. Узагальнено здобутки в інформаційно-аналітичній діяльності щодо створення та використання електронних інформаційних ресурсів на базі університету.

Ключові слова: Інтернет-ресурси, бібліотека БДМУ, ВНЗ, освіта, інформаційно-бібліотечне обслуговування.

Одним з головних завдань діяльності бібліотеки ВНЗ є забезпечення успішного інформаційного супроводу навчального процесу, підвищення інформаційної культури, формування творчої атмосфери та створення комфортних умов при ознайомленні з різноманітними інформаційними джерелами як у традиційній, так і електронній формах.

Вища освіта є фундаментом людського розвитку та прогресу і виступає гарантом індивідуального самовдосконалення, сприяє формуванню інтелектуального, інформаційного, духовного та виробничого потенціалу суспільства.

Сьогодні інформатизація освіти, охорони здоров'я, на основі впровадження інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) і формування мережевої інфраструктури системи освіти, ставиться в ранг державної політики. Відповідно до Закону України №537-V «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 –